

7. Цивільне право України: Академічний курс: Підручник: У 2 т. Т. 1. Загальна частина / За ред. Я. М. Шевченко. — К., 2003. — С. 123.
8. Красавчиков О. А. Представительство // Советское гражданское право. — М., 1985. — Т. 1. — С. 262.
9. Певзгодина Е. Л. Представительство по гражданскому праву // Советское государство и право. — 1978. — № 3. — С. 9–11.
10. Советское гражданское право: В 2 ч. / Отв. ред. В. А. Рясенцев. — М., 1986. — Ч. 1. — С. 229–230.
11. Проект Трудового кодексу України // Праця і зарплата. — 2003. — Листопад.

УДК 349.2

Т. Б. Ніколаєнко,
викладач кафедри кримінального права
Національної академії державної прикордонної
служби України ім. Б. Хмельницького

ВИМОГИ ЩОДО КЛОПОТАННЯ ТРУДОВОГО КОЛЕКТИВУ ПРИ ПЕРЕДАЧІ ПРАВОПОРУШНИКА НА ПОРУКИ

Розділ IX Загальної частини Кримінального кодексу містить значну кількість правових підстав звільнення від кримінальної відповідальності, що пояснюється прагненням законодавця зробити максимально ефективним виправлення особи без можливого застосування до неї заходів кримінально-правового впливу. За рахунок позитивної після злочинної поведінки осіб, які вчинили злочин як кримінально-правове заохочення законодавець закріпив такий вид звільнення від кримінальної відповідальності як звільнення від кримінальної відповідальності у зв'язку з передачею особи на поруки.

Важливим моментом для прийняття рішення правоохоронними або судовими органами рішення про застосування такого виду звільнення від кримінальної відповідальності є клопотання відповідного трудового колективу перед судовим або правоохоронним органом про можливість застосування подібного заходу.

Відповідно до ст. 47 Кримінального кодексу України особа може бути звільнена від кримінальної відповідальності з передачею її на поруки за сукупності умов, передбачених самою статтею, однією з яких є клопотання колективу підприємства, установи чи організації про передачу останньому на поруки правопорушника. Ці особи передаються на виправлення, здебільшого, в колектив за місцем постійної роботи правопорушника. Саме колектив, де постійно працює особа, має великі можливості для спостереження та проведення відповідної виховної роботи з нею. З клопотанням про передачу на поруки мають право звертатися, як колектив підприємства, установи чи організації в цілому за місцем роботи правопорушника, так і окремі структурні підрозділи (у випадку ускладнення можливості обговорення питання щодо передачі на поруки особи на загальних зборах великого підприємства).

Якщо правопорушником є учень, то з клопотанням можуть звертатися: колектив відповідного навчального закладу, факультету або курсу.

Але у випадках, коли особа, яка вчинила злочин ніде не працює, то з клопотанням про звільнення її від кримінальної відповідальності з передачею на поруки може звертатися громадська організація за місцем проживання особи. Слід звернути увагу, що клопотання повинно виходити від колективів відповідних підприємств, установ чи організацій (їх структурних підрозділів), а не окремих громадян (товаришів по службі, сусідів, родичів). Це зумовлено тим, що окремі групи осіб не являють собою організаційної єдності і тому юридичного значення при клопотанні про передачу на поруки не мають. Тому це повинно виходити лише від визначеного організаційно оформленого колективу, який може прийняти обгрунтоване рішення щодо передачі правопорушника на поруки і здатний здійснювати щодо нього необхідні виховні заходи. Якщо ж прохання про передачу на поруки виходить не від колективу, а від окремої групи осіб, підписи яких були зібрані в «робочому порядку», не обговорюючи поведінки правопорушника на зборах, то таке поручительство не є доцільним, виховне значення якого суттєво втрачається. Прохання з боку окремих осіб, навіть з числа керівництва, може являти собою заступництво за небезпечних злочинців, яке тягне правові наслідки. Тому участь усього колективу в таких випадках є не тільки доцільною, але й обов'язковою.

Клопотання повинно відповідати певним вимогам, які висуває до них кримінальний закон.

По-перше, клопотання повинно бути волевиявленням всього колективу, оскільки саме йому передається на поруки правопорушник і він бере на себе зобов'язання щодо його виправлення. Якщо ж прохання про передачу на поруки виходить лише від керівників підприємства, установ чи організацій без обговорення такого прохання на зборах, то це перетворює поручительство в порожню формальність, де члени колективу навіть не знають, які зобов'язання вони приймають щодо виправлення особи, яка вчинила злочин і фактично відстороняються від вирішення питання про передачу на поруки, що суперечить самій сутності громадського поручительства.

У випадку, коли прохання про передачу на поруки виходить лише від окремих посадових осіб без обговорення на загальних зборах колективу, то воно в більшості випадків може виявитися необгрунтованим, де вищевказані особи не досить поінформовані щодо обставини злочину чи поведінки правопорушника на роботі та в побуті.

Як про підґрунтя для розгляду в правоохоронних та судових органах для передачі на поруки в літературі подібно висловився І. М. Белявський, який вказував, що «навіть у випадку, якщо до нас надійде клопотання, під яким зафіксовані підписи сотень людей, але вони збиралися, як говориться, «у робочому порядку», де колектив не обговорював поведінки особи, яка вчинила злочин, не піддавав це громадському обговоренню, і не брав з правопорушника зобов'язання щодо його поведінки, то ні про яке виховне значення такого поручительства не може бути і мови» [1].

Тому клопотання, на підставі якого суд вправі звільнити особу, що вчинила злочин, від кримінальної відповідальності і передати її на поруки, повинно бути прийнято колективом в цілому. Таке положення, як уже відзначалося, обумовлене тим, що особа, яка вчинила злочин, передається на поруки колективу в цілому, останній який бере на себе зобов'язання щодо виправлення правопорушника. Дана точка зору існує ще з періоду дії Кримінального кодексу 1960 р. Зокрема, І. М. Гальперін та Ф. А. Полозков вважають, що «клопотання, які надходять від керівників установ, підприємств, чи організацій не можуть служити підставою для звільнення особи від кримінальної відповідальності з передачею її на поруки, що полягає не в недовірі до цих органів, та неврахуванні обґрунтованості думки колективу. Адже особа передається на поруки колективу в цілому, тому порушення клопотання повинне бути першим важливим кроком на шляху до виправлення винного, служити заходом громадського впливу на нього й одночасно підтвердженням тих відповідальних обов'язків, які приймає на себе колектив» [2].

Але питання щодо організацій, які мали право клопотати про передачу особи на поруки в юридичній літературі розглядалися неоднозначно.

Одні автори вважали, що звертатись з клопотанням про передачу на поруки особи правопорушника мали право не будь-які організації, а лише ті, з якими особа перебуває в постійних відносинах — навчання, робота (І. М. Гуткін [3]), тобто ті організації, члени якої пов'язані спільністю трудового процесу (В. І. Степанов [11]).

У той же час існувала і інша точка зору, коли вчені допускали можливість звернення з таким клопотанням організації, за місцем проживання особи, у випадку, якщо особа, що вчинила злочин з поважних причин не перебуває в трудових відносинах з підприємством, установою чи організацією та не є учнем відповідних закладів (Г. А. Мендельсон [7]).

Однак чинне кримінальне та кримінально-процесуальне законодавство не визначає будь-яких формальних підстав для обмеження в праві тих чи інших організацій клопотатися про передачу на поруки і брати на поруки.

Практично, реалізація даного права залежить від однієї обставини — здатності даної конкретної організації здійснити на ділі виправлення правопорушника (ст. 47 ККУ). Якщо з'ясується, що та чи інша організація не в змозі забезпечити це, то їй не можна передавати на поруки правопорушника. Важливість цього положення полягає в тому, що це усуває виникнення ситуації, при якій відсутня буде одна з підстав звільнення від кримінальної відповідальності — виправлення правопорушника без застосування заходів кримінального покарання, за допомогою одного лише громадського впливу, тобто неможливість взяття особи на поруки.

Обговорення питання про передачу на поруки на загальних зборах колективу забезпечує найбільший громадський вплив на правопорушника й інших недисциплінованих членів даного колективу, сприяє створенню атмосфери нетерпимості до вчинення злочинів та інших правопорушень, які завдають шкоди суспільству, а також дозволяє глибоко і всебічно з'ясувати причини вчиненого

злочину, умови, які сприяли цьому, та намітити заходи щодо їх усунення, відносно особи, яка вчинила злочин.

Прийняття такого рішення можливе тільки на основі волевиявлення колективу, тобто його зборів. Збори, на яких розглядається питання про передачу особи на поруки, проходять організовано. В них повинна брати участь більшість працівників колективу.

Порядок проведення таких зборів законодавчо не регламентований. Однак практика їх проведення показала доцільність дотримання окремих загальних правил, або регламентування найважливіших моментів. Напочатку, здебільшого, заслуховують інформацію щодо вчиненого злочину відповідної особи, у розслідуванні якої знаходилась дана справа. З цією метою на зборах повинні бути присутні працівники органів дізнання, слідчі, прокурори, судді, які надають відповідну інформацію та роз'яснюють положення кримінального законодавства щодо передачі на поруки: умови, при яких можлива така передача, обов'язок колективу, який бажає взяти правопорушника на поруки, обов'язок особи, переданої на поруки, наслідки порушення такою особою своєї обіцянки виправитися, а також можливості закону до даної особи.

Збори оцінюють можливість даної особи виправитись без застосування заходів кримінального впливу.

Для цього заслуховують пояснення особи, яка вчинила злочин сприятиме з'ясуванню самооцінки свого вчинку: каяття у вчиненому, подальша поведінка в суспільстві надалі, а також виправлення своєї провини зразковим поведінням та чесним ставленням до праці. Часом на такі збори запрошують і потерпілу особу.

Після всебічного обговорення на зборах колективу всіх відповідних питань приймається рішення простою більшістю щодо клопотання про взяття на поруки чи відмовити в цьому, яке приймається відкритим голосуванням.

В законодавчому порядку форма такого рішення не передбачена. Тобто це рішення оформляється в довільній формі. Відповідно до ст. 47 Кримінального кодексу України — клопотання підприємства, установи чи організації є підставою для звільнення особи від кримінальної відповідальності, а тому воно повинно бути оформлено відповідним чином. Якщо збори, на яких всебічно обговорюється питання прийняття чи відмова в прийнятті рішення щодо клопотання про передачу особи на поруки документально та у відповідному порядку оформляються протоколом. Такий висновок (рішення), прийнятий зборами повинний бути документально оформлений. На нашу думку, таке рішення доцільно було б оформити у вигляді договору (сила вступу якого залежатиме від остаточного рішення суду), де передбачити:

1. *Сторони договору:*

- поручителі (підприємство, установа чи організація);
- особа правопорушника;
- суд.

2. *Строк дії договору.*

3. *Права та обов'язки сторін (детально регламентовані щодо кожного).*

4. Відповідальність у випадку недотримання сторонами своїх обов'язків (поручителів та правопорушника).

5. Реквізити сторін.

Встановлення порядку прийняття клопотання колективу про передачу правопорушника, члена свого колективу, особливі вимоги до його змісту і дадуть можливість обґрунтовано прийняти відповідне правове рішення про застосування або не застосування до нього такого заходу кримінально-правового характеру, як передачу правопорушника на поруки.

Література

1. Белявский И. М. Против ошибок при передаче на поруки // Социалистическая законность. — 1960. — № 2. — С. 24.
2. Гальперин И. М., Полозков Ф. А. Участие общественности в советском уголовном процессе. — М.: Госюриздат, 1961. — С. 78.
3. Гуткин И. М. Передача на поруки органами дознания: Учеб. пособие / Под общ. ред. И. Д. Перлова. — М., 1961. — С. 35.
4. Кримінальний кодекс України: Офіційний текст. — К.: Юрінком Інтер, 2001. — 240 с.
5. Лисде А. А. Общественное поручительство в уголовном судопроизводстве. — Рига, 1963. — 186 с.
6. Лукьянов А. И., Лазарев Б. М. Советское государство и общественные организации. — 2-е изд. — М.: Госюриздат, 1961. — С. 330.
7. Мендельсон. Передача на поруки лиц, совершивших преступления, не являющие большой общественной опасности. — М.: Изд-во Моск. ун-та, 1963. — 87 с.
8. Науково-практичний коментар Кримінального кодексу України від 5 квітня 2001 року / За ред. М. І. Мельника, М. І. Хаврошко. — К.: Капшо, 2001. — 1104 с.
9. Орлов М. Общественность в борьбе за укрепление правопорядка // Социалистическая законность. — 1960. — № 1.
10. Палтеев А. Р. Освобождение от уголовной ответственности по советскому уголовному праву: Автореф. дис... канд. юрид. наук — Тарту, 1966. — 18 с.
11. Степанов В. Г. Передача на поруки в советском уголовном процессе: Автореф. дис... канд. юрид. наук. — Л., 1966. — 19 с.

УДК 331.08

*А. М. Чернобай,
здобувач кафедри трудового права
та права соціального забезпечення ОНЮА*

ПОНЯТТЯ ПЕРСОНАЛЬНИХ ДАНИХ ПРАЦІВНИКА

Конституція України, інші законодавчі акти, міжнародно-правові документи про права людини передбачають захист відомостей про особу та особисте життя громадян від необґрунтованого ознайомлення з ними та поширення цих відомостей без відома (згоди) особи, якої ці відомості стосуються. Відповідно до ч. 1 ст. 32 Конституції України ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України. У ст. 32 також передбачено, що не допускається збирання, зберігання, викорис-